

Spomienka na významného vedca docenta RNDr. Jána Futáka, CSc.

Autor patrí medzi dnes už zriedkavých pamätníkov, ktorí osobne poznali a spolupracovali s vynikajúcim slovenským prírodovedcom – botanikom, zakladateľom série monografií *Flóra Slovenska*, Jánom Futákom, od ktorého smrti uplynulo už 30 rokov.

V tejto spomienke nájdeme aj súvisiace epizódy zo života samotného autora, ako aj ďalšieho, žiaľ, už nežijúceho významného slovenského botanika RNDr. Ing. Dezidera Magica. Keďže sa táto spomienka týka hlavne sféry ľudských vlastností docenta Futáka, kvôli úplnosti doplníme aspoň v stručnosti jeho odborné a biografické údaje.

Curriculum vitae

Ján Futák sa narodil 13. januára 1914 v Turovej neďaleko Zvolene. Stredoškolské štúdium začal vo Zvolene a dokončil v Banskej Bystrici (1924 – 1932). V rokoch 1933 – 1937 študoval vo Francúzsku na Teologickej a Prírodovedeckej fakulte Štátnej univerzity v Štrasburgu, kde získal *Diplôme d'Études des Sciences Naturelles*. Po návrate na Slovensko v roku 1937 bol vysvätený za rímskokatolíckeho kňaza a po krátkom pôsobení v Krupine ho ustanovili za duchovného správcu pre slovenských vysťahovalcov vo Francúzsku, Belgicku a Švajčiarsku. Po dišpenzovaní z duchovnej služby, v rokoch 1940 – 1942 pokračoval v štúdiu na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, kde v roku 1942 obhájil titul doktora prírodných vied (RNDr). Docentom sa stal v roku 1947. V rokoch 1949 – 1953 pracoval na Povereníctve zdravotníctva, a potom na Povereníctve stavebného priemyslu, kde bol vedúcim vegetačného mapovania pri tvorbe Štátneho vodohospodárskeho plánu. V rokoch 1953 – 1955 pôsobil v Slovenskom pamiatkovom ústave v Bratislave, kde bol prednostom prvého oddelenia ochrany prírody. Od roku 1955 sa stal vedúcim vedeckým pracovníkom v Botanickom ústave SAV v Bratislave, kde zastával aj funkciu vedúceho oddelenia systematiky rastlín

Július Burkovský a Viliam Stockmann pri pamätnej tabuli doc. Futáka na Kňažom stole

doc. RNDr. Ján Futák, CSc. (1914 - 1980)

a súčasne bol zástupcom riaditeľa. Vedeckú hodnosť kandidáta vied (CSc.) získal v tomto ústave v roku 1961. Od roku 1965 súčasne prednášal na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave a v roku 1967 bol hosťujúcim profesorom Štátnej univerzity v Štrasburgu.

Docent Ján Futák vedecky pracoval v odboroch systematika a taxonómia vyšších rastlín, floristika, fytogeografia, fytocenológia a ochrana prírody. Bol priekopníkom vydávania botanickej bibliografie, intenzívne sa tiež venoval popularizácii a histórii botaniky. Ako vysokoškolský pedagóg vychoval a usmernil mnohých slovenských botanikov. Je autorom a spoluautorom viacerých knižných publikácií a vyše 50 vedeckých, odborných a popularizačných článkov. Najvýznamnejšou prácou je edícia *Flóra Slovenska*. Bol spoluzakladateľom Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV (SBS), ktorej bol v rokoch 1959 – 1969 predsedom a od roku 1970 čestným členom. V roku 1955 bol spoluorganizátorom zjazdu Československej botanickej spoločnosti v Tatrách a neskôr aj viacerých zjazdov SBS. Spolupracoval s mnohými domácimi i zahraničnými vedcami. Bol členom výboru Slovenského múzea v Bratislave, členom Poradného zboru pre TANAP, koordinátorom medzinárodnej výskumnej úlohy *Fytogeografické pomery Karpát*, pracoval vo výbore pre mapovanie flóry Európy, bol vedúcim lexikálnej skupiny Botanika v Encyklopédii Slovenska, členom redakčných rád časopisov *Biológia*, *Preslia*, *Zborník TANAP*, ako aj členom a predsedom mnohých odborných komisií. Docent Ján Futák zomrel 7. júla 1980 vo veku 66 rokov a pochovaný je v rodnej Turovej. V roku 1984 mu bola udelená in memoriam Holubyho pamätná medaila SBS č. I.

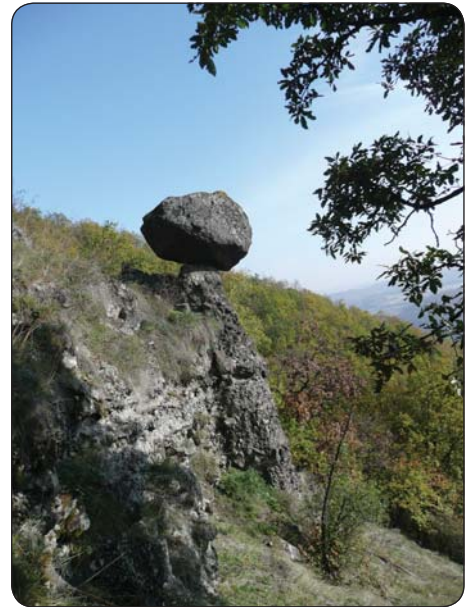
Z osobných spomienok

Po prvýkrát som sa stretol s menom doc. Futáka, keď som sa v roku 1942 zapísal na štúdium lesníctva na odbore poľnohospodárskej a lesníckej fakulty Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Študijné predmety zo zoológie a botaniky vtedy zabezpečovali pre študentov lesníckeho a poľnohospodárskeho inžinierstva Ústav zoológie a Ústav botaniky, ktoré boli súčasťou Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského. RNDr. Ján Futák bol v tom čase odborným asistentom na Ústave botaniky. Súčasne som sa stretol aj s menom Dezider Magic. Je zaujímavé, že študoval rovnako ako ja na gymnáziu v Rimavskej Sobote, ale navzájom sme sa nepoznali, lebo on dochádzal vlakom zdola a ja zhora, z Hnúšte. Magic potom maturoval v Tisovci a ja zas v Bratislave, kam sme sa v roku 1939

presťahovali. Ja, ako chlapec z dediny, poznal som stromy aj niektoré rastliny, takže som sa na vysokej škole začal viac zdržiavať v Ústave botaniky, avšak Futáka ani Magica som vtedy nestretával, poznal som len ich mená.

V roku 1946 sa presťahovala fakulta poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva do Košíc, kde vznikla Vysoká škola poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva (VŠPLI). Botanický ústav patril pod poľnohospodársku fakultu a jej vedúcim sa stal profesor RNDr. Ján Martin Novacký. Asistentmi boli môj kolega zo štúdia lesníctva Milan Šimák a Dezider Magic. Obaja asistenti úspešne ukončili štúdium lesníctva a v lete odišli z ústavu. Ja som bol po celý čas stálym „členom“ ústavu a vypoimával v cvičeniach, ako aj v agende, preto ma profesor Novacký vybral pre ústav ako výpomocného asistenta a po štátnici za riadneho asistenta. Tak sa botanika stala mojim životným údelom.

Po istom čase poverili profesora Novackého utvorením pedagogickej fakulty v Trnave, a preto odišiel z Ústavu botaniky. Jeho nástupcom sa stal košický pedagóg Rác,

Čertova skala na NCH Jána Futáka v NPR Boky

ktorý po obhajobe svojej práce u profesora RNDr. Kliku získal doktorát. Chcel som nasledovať profesora Novackého, ale ten ma presvedčil, že aj v Košiciach potrebujú na ústave botanika pre lesníkov. Akoby dopredu vedel, že doktor Rác odmietne prednášať aj poslucháčom lesníctva. Navrhol som rektorátu, aby pozvali RNDr. Ing. Dezidera Magica, ktorý v Botanickom ústave SAV v Bratislave medzi časom získal doktorát. Keďže sme sa už poznali, prešiel som z Ústavu botaniky poľnohospodárskej fakulty na Ústav špeciálnej lesníckej botaniky a dendrológie lesníckej fakulty. RNDr. Ing. Dezider Magic, ktorý bol od roku 1950 poverený vedením Ústavu špeciálnej botaniky, dendrológie a fytopatológie, ako aj splujúcim docentom pre dendrológiu, ma potom zoznámil s docentom Jánom Futákom. Ten za ním často dochádzal na svojom aute „péžote“ (Peugeot), ktoré si priviezol pri návrate na Slovensko z Francúzska. Obaja pracovali na geobotanickom mapovaní východného Slovenska.

V roku 1952 sa rozhodnutím vlády rozdelila VŠPLI na Vysokú školu poľnohospodársku v Nitre a Vysokú školu lesnícku a drevársku (VŠLD) vo Zvolene. RNDr. Ing. D. Magic, prostredníctvom ktorého som sa naďalej stretával s docentom Jánom Futákom, bol v rokoch 1952 – 1958 na LF VŠLD vo Zvolene vedúcim Katedry lesnickej botaniky a fytoecenológie a ja odborným asistentom. Po roku 1958 musel RNDr. Ing. D. Magic z politických dôvodov opustiť nielen katedru, ale aj vysokú školu. Po roku 1960 sa založila odbočka Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV vo Zvolene. Stal som sa jej tajomníkom, a preto som mal možnosť častejších ciest do Bratislavy. Vybavoval som nielen organizačné otázky odbočky, ale vždy som sa zastavil aj u docenta Jána Futáka, ktorý bol vedúcim pracovníkom Botanického ústavu SAV na Sienkiewicovej ulici a neskôr v unimo bunkách na Dúbravskej ceste. Dobré vzťahy s ním som udržiaval naďalej.

Pamätám si na svoj dlhší študijný pobyt v Botanickom ústave SAV, ktorý bol ešte na Sienkiewicovej ulici v Bratislave. U docenta Jána Futáka som sa cítil ako elév v botanike. Srdečne ma privítal, usadil vo svojej pracovni a porozprávali sme sa o mojom študijnom probléme. Do ústavu som prichádzal spravidla pred ôsmou hodinou a krátko na to prišiel aj docent Futák. Nepamätám si už,

kedy mi navrhol, aby sme si potykali. Obyčajne okolo pol desiatej sa ozval: „Miro, dáme si kávu?“ Keď som súhlasil, postavil vodu, pripravil šálky, zalial kávu, a potom sme ju vychutnávali. Často cez pracovné prestávky sa zaujímal, ako mi ide práca a či mám nejaký problém, ktorý by mi pomohol vyriešiť. Na obed sme chodili zvyčajne okolo trinástej hodiny do reštaurácie v Redute. Nebolo to príliš ďaleko a umožňovalo to aj kratšiu prechádzku. Po obede sme pokračovali v práci a okolo šestnástej hodiny sa ozvalo: „Miro, dáme si tuniaka?“ Tuniaka a chlieb mal v chladničke. Vybral ich, zajedli sme si, zapili pripravenou kávou a pokračovali v práci. Večer okolo dvadsiatej hodiny sme uložili rozpracované úlohy a pobrali sa domov, pričom som ho vždy odprevadil až po byt. Nepamätám si, ako sa volala ulička v ktorej býval, ale odbočovala dolava z Vajnorskej ulice, na ktorej som býval aj ja u brata. Takto som pracovne prežil u docenta Futáka dva týždne a zoznámil sa so všetkými jeho spolupracovníkmi. Ktorýsi deň prišiel za docentom Futákom docent Šmarda z prírodovedeckej fakulty. Na spoločnom obede v Redute sme sa rozprávali nielen o aktuálnych problémoch botaniky, ale aj o mojom ďalšom profesionálnom raste.

Na tento pracovný pobyt u docenta Futáka často spomínam a ľutujem, že som nemal viac príležitostí niečo podob-

né zažiť. Obdivoval som ho, že vedel sústavne pracovať, venovať sa každému problému, a to nielen svojmu, ale aj botanickým problémom svojich spolupracovníkov. Ešte viackrát som sa s ním stretol, ale už len na krátky čas, pokiaľ som ho zastihol na pracovisku. V júli roku 1980 sme usporiadali na našej odbočke SBS pri SAV na VŠLD vo Zvolene tretí zjazd botanikov, a to nielen pre členov SBS, ale aj pre všetkých záujemcov o botaniku z celej vtedajšej republiky i zo zahraničia. Žiaľ, docent Futák sa ho nezúčastnil pre vážne ochorenie. Jeho plodný život sa završil 7. júla 1980. Smútočného obradu som sa zúčastnil nielen v Bratislave, ale aj na poslednej rozlúčke v kostolíku a na cintoríne jeho rodnej obce v Turovej.

Na jeho pamiatku som navrhol nazvať náučný chodník po xerothermných lokalitách v NPR Boky pri Budči jeho menom, a na brale v priestore známeho skalného hriaba Čertova skala osadiť pamätnú tabuľu. Náučný chodník od roku 1995 nesie jeho meno, avšak pamätná tabuľa bola osadená inde, a to na skale v NPR Kňaží stôl, teda v lokalite, ktorá bola srdcovou záležitosťou docenta Futáka.

Túto spomienku na docenta Futáka venujem všetkému tímu, ktorí ho poznali a chvíľam, ktoré s ním prežili. Česť jeho svetlej botanickej pamiatke!

Ing. Miroslav Manica, CSc.

XVI. ročník stretnutia seniorov ochrany prírody Slovenska

Je potešiteľné, že každoročné stretnutia seniorov slovenskej ochrany prírody sa už stali samozrejým sezónnym rituálom. Dokonca aj dátum ostáva nemenný – konajú sa každý rok v poslednom septembrovom týždni vo štvrtok a v piatok. To má výhodu v tom, že každý senior si už vopred môže plánovať a organizovať svoj program. Tak to bolo aj tohto roku, 23. – 24. septembra 2010 sa stretli seniori po prvýkrát v Chránenej krajinskej oblasti Kysuce. Je zvykom sa stretávať každý rok v inej CHKO, resp. v inom národnom parku. Kedže máme 14 CHKO a 9 národných parkov, potrvá 23 rokov, kým sa stretnutia uskutočnia v každom veľkoplošnom chránenom území Slovenska.

Predsedníctvo Klubu seniorov ochrany prírody Slovenska, v spolupráci so Slovenským múzeom ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši a Správou CHKO Kysuce, tohoročné stretnutie uskutočnili v malebnom kúte Javorníkov, tesne pod kótou Veľkého Javorníka v hoteli Fran na Kasárňach. Základným predpokladom úspešnosti akcie býva počasie. A to toho roku seniorom prišlo. Slnéčné babie leto bolo v plnom rozmachu.

Program stretnutí býva tiež stabilný. Každý si cestu naplánuje tak, aby okolo obeda bol na mieste stretnutia. O 14. hod. stretnutie otvorila riaditeľka Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva RNDr. Dana Šubová. Program začína prezentáciou seniorov, vstupom nových členov medzi seniorov a blahoželaním jubilantom. To je parketa Ing. Júliusa Burkovského, ktorý tento pozdravný akt vykonáva už tradične. Ďalším bodom programu býva prednáškovo-prezentačný seriál o histórii ochrany prírody na Slovensku, čo je zase parketa Ing. Viliama Stockmanna, ktorý tento rok analyzoval vývoj ochrany prírody na Slovensku počas Slovenského štátu, ktorým

nadviazal na minuloročnú prednášku o vývoji, resp. vzniku štátnej ochrany prírody na Slovensku v rámci prvej Československej republiky z príležitosti 90. výročia jej vzniku. Každý ročník seniorského stretnutia býva venovaný pamiatke významnej osobnosti ochrany prírody. Na tohoročnom si seniori pripomenuli život a dielo významnej lesnickej osobnosti prof. Ing. Františka Papánka, ktorého interpretom bol Ing. J. Burkovský.

Medzi programom býva fotografická prestávka, tentoraz pred hotelom Fran, ktorá sa zdokumentovala spo-

kedy za krásneho slnečného počasia seniori nastúpili na hrebeňový chodník, ktorý prechádzal sčasti lesným porastom hýriacim zlatistou jesennou farbou padajúcich listov a sčasti hĺbnymi lúčnymi biotopmi. Trasa smerovala do sedla Gažov, kde bola kratšia prestávka, nie z dôvodu odychu, ale kvôli obdivu krásnej moravskej strany Beskyd s panorámou Lysej hory i Radhošťa. Taký štand nebolo možné nevyužiť na krajinársku i spoločnú fotografiu. V komornej ture sa pokračovalo na Stratenec (1 055 m n. m.) k historickému dvojkrížu s vyhlídkovou vežou, ktorý bol

súčasnou cieľom turistickú vychádzku. Zo Stratenca sa pokračovalo opačným smerom, ale trasa sa volila tak, aby sa nešlo po tom istom chodníku, odbočilo sa na Veľký Javorník (1 071 m n. m.), ktorý je súčasťou prírodnej rezervácie. Hrebeňovým chodníkom sa pokračovalo k hornej stanici lyžiarskeho vleku a po zjazdovke sa zišlo dolu k hotelu Fran. Vďaka dobrému počasiu a dobre zorganizovanej akcii si seniori splnili hneď dve radosti – stretli sa so svojimi priateľmi a bývalými kolegami a súčasne naplnili ducha o turistický zážitok v peknej prírode.

Je potešiteľné, že Ministerstvo životného prostredia SR ako vrchný garant akcie i Štátna ochrana prírody SR

v Banskej Bystrici ako investor, a do tretice Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši ako spoluorganizátor, s Klubom seniorov ochrany prírody na Slovensku pochopili, že táto finančne nenáročná akcia je určitou záslužnou odmenou pre dôchodcov, ktorí celý svoj produktívny vek zasvätili ochrane prírody. Tým aj demonštrujú, že sú ešte organizácie, ktoré si svojich dôchodcov vážia.

Takže priatelia, seniori, v dobrom zdraví „Dovidenia“ a o rok zase v Národnom parku Slovenský raj.

Ing. Viliam Stockmann, CSc.

Účastníci XVI. ročníka stretnutia seniorov ochrany prírody Slovenska

ločnou fotografiou prítomných seniorov, ktorých t. r. bolo 53. Seniorov pozdravil riaditeľ domácej CHKO Kysuce Ing. Ján Korňan, ktorý vo svojom vystúpení urobil krátky, ale výstižný prehľad zaujímavosti prírody, ale aj práce kolektívu správy CHKO. Po slávnostnej večeri nasledoval priateľský večer s rozpravou medzi bývalými kolegami, ktorí sa opäť rok nevideli, a tak bolo o čom rozprávať do neskorej noci. O prílepšenie k večeri sa dôchodcom postarala správa CHKO, ktorá si zaslúži za svoju pohostinnosť poďakovanie aj touto formou.

To pravé orechové však nasledovalo na druhý deň,